

खण्ड : १ भाग : १० संख्या : २ मिति : २०८३/०३/२२

अनुसुची-२

(दफा ४ तथा अनुसुची १ को भाग २ संग सम्बन्धित)

स्थानीय राजपत्र

लम्कीचुहा नगरपालिकाबाट प्रकाशित

खण्ड : १ संख्या : २ मिति : २०८३/०३/२२

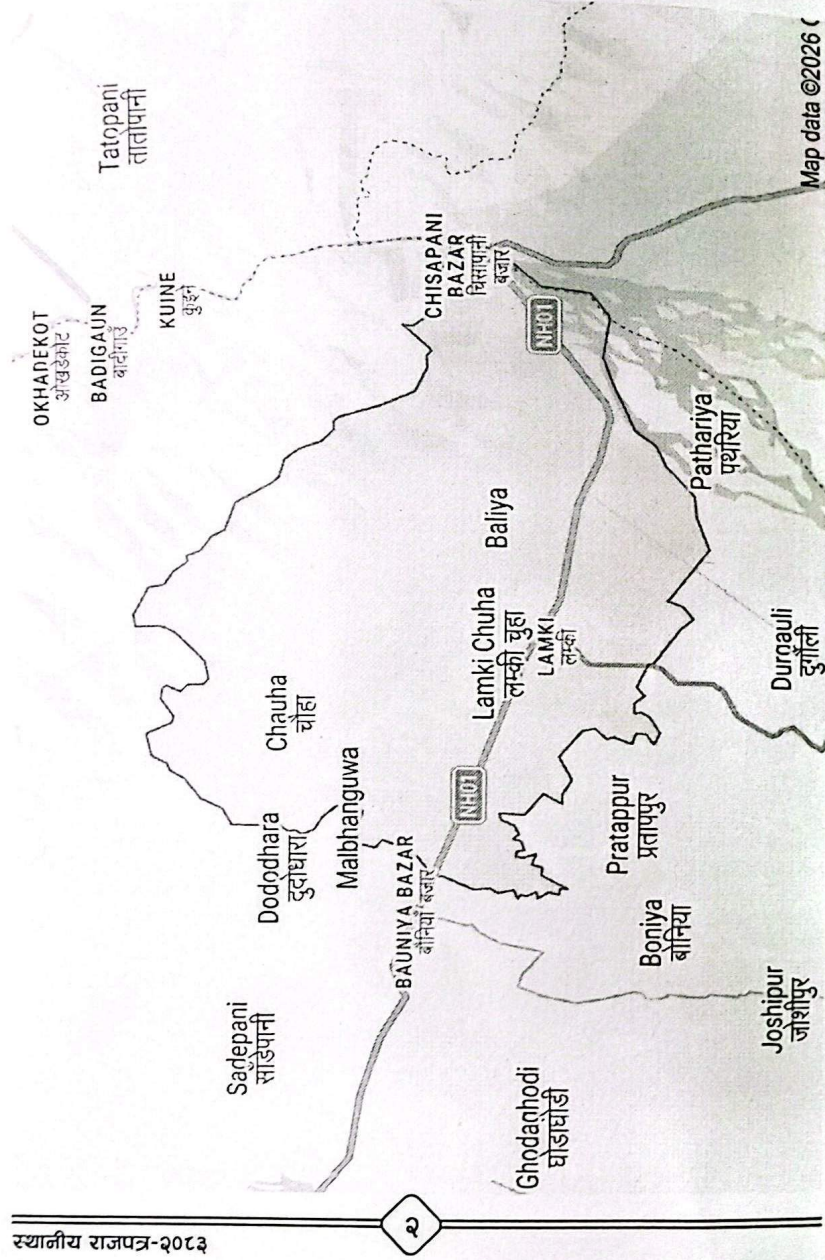
मल्का, कैलाली, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

भाग-१०

लम्कीचुहा नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई
व्यवस्थापनसम्बन्धी ऐन २०८३

१

स्थानीय राजपत्र-२०८३

लम्कीचुहा नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापनसम्बन्धी ऐन २०८३ प्रस्तावना

लम्कीचुहा नगरपालिका क्षेत्र भित्र सञ्चालनमा रहेका वा भविष्यमा सञ्चालन हुने खानेपानीको संरक्षण आयोजनासञ्चालन तथा खानेपानी उपभोक्ता समितिको गठन अनुगमन तथा सञ्चालन एवं नगर क्षेत्रमा सुरक्षित खानेपानीको न्यायोचित वितरण तथा नगरपालिका भित्रको सरसफाई सेवा सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नगरपालिकाको १७ औं नगरसभाले यो ऐन बनाई लागू गरेको छ ।

परिच्छेद १ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यो ऐनको नाम लम्कीचुहा नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, २०८३ रहेको छ ।
- (२) यो ऐन तुरुन्त लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:

- (क) "उपभोक्ता" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपयोग गर्ने व्यक्ति, परिवार, संस्था वा निकाय सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ख) "उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरूको संस्थ" भन्नाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र खानेपानी योजना सम्पन्न गर्न, वितरण गर्न र सोलाई व्यवस्थित गर्न पालिकाद्वारा मान्यताप्राप्त उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरूको संस्थालाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ग) "नगरपालिका" भन्नाले लम्कीचुहा नगरपालिकालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (घ) "ऐन" भन्नाले लम्कीचुहा नगरपालिका खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०८३ सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ङ) "खानेपानी" भन्नाले घरायसी, सार्वजनिक वा संस्थागत उपयोगको लागि मानव एवं जीवजन्तुको स्वास्थ्यको लागि हानिकारक तत्व नभएको संघ वा प्रदेश वा पालिकास्तर

- वाट तोकिए बमोजिमको गुणस्तर भएको स्वच्छ खानेपानी सम्झनु पर्दछ ।
- (च) "खानेपानी व्यवस्थापन प्रणाली" खानेपानीको उपलब्ध श्रोतालाई नगरले तोकेको सेवा क्षेत्रभित्र खानेपानीको समग्र व्यवस्थापन प्रणालीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) "खानेपानी सेवा" भन्नाले खानेपानी सेवा उपभोक्तालाई उपलब्ध गराएको खानेपानी सेवालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) "सरसफाई सेवा" भन्नाले नगरपालिका क्षेत्रभित्रको फोहर पानी व्यवस्थापन तथा ढल निकास गरी नगरलाई स्वच्छ सफा कायम राख्ने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ, र सो शब्दले नगर क्षेत्रभित्र पानीको श्रोतको संरक्षण गर्न ढल निकास प्रणाली, फोहर पानी प्रशोधन प्रणाली तथा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण, विकास तथा संचालन गर्ने कार्यलाई समेत जनाउदछ ।
- (झ) "परियोजना" भन्नाले नगरपालिका आफैले वा नगरपालिकाबाट अनुमतिप्राप्त कुनै व्यक्ति वा संस्थाले संचालन गर्ने खानेपानी तथा सरसफाईका परियोजनालाई सम्झनु पर्दछ । यस शब्दले संघतथा प्रदेश सरकार तथा नगरपालिकाले उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गरेको परियोजना वा नगरपालिका वा अनुमति प्राप्त उपभोक्ता संस्था वा समूह आफैले विकास गरी संचालन गरेको परियोजना सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) "पानीको श्रोत" भन्नाले प्राकृतिक भू-सतह, भूमिगत जलश्रोत, नदीखोलानाला, तालतलैया, लिफटिंग वा पानीको आकाशे श्रोतलाई जनाउदछ ।
- (ट) "पुनर्भरण" भन्नाले जमिनभित्र वा तोकिएको ट्याङ्कीमा पानी संचित गर्ने कार्य सम्झनु पर्दछ ।
- (ठ) "प्रचलित कानून" भन्नाले संघीय खानेपानी तथा सरसफाई ऐन २०७९, प्रदेशले बनाई लागु गरेको खानेपानी तथा सरसफाईसंग सम्बन्धित कानून, नगरले बनाई लागु गरेको अन्य कानून तथा विषय सम्बन्धित अन्य प्रचलित कानून सम्झनु पर्दछ ।
- (ड) 'बोर्ड' भन्नाले यस ऐन बमोजिम गठित खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन बोर्ड सम्झनु पर्दछ ।
- (ढ) "महशुल वा सेवा शुल्क" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपयोग गरेवापत उपभोक्ताले बोर्ड वा नगरपालिकाले तोके बमोजिम तोकेको स्थान वा निकायलाई बुझाउनु पर्ने शुल्क वा महशुललाई सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले विलम्ब शुल्क जरि वाना, जडान तथा मर्मत शुल्क समेतलाई जनाउदछ ।
- (ण) "संरचना" भन्नाले खानेपानीको श्रोतबाट पानी निकाल्न, जम्मा तथा भण्डारण गर्न, शुद्धिकरण गर्न, प्रशोधन गर्न, प्रसारण तथा वितरण गर्न बनाईएका बोरिङ्ग, लिफटिंग

पानी ट्याङ्की, पाईपलाईन, धारा, पम्प तथा खानेपानी संग सम्बन्धित यस्तै संरचना, ढल निकास तथा फोहर व्यवस्थापन प्रणाली एवं सरसफाईका अन्य यस्तै संरचनालाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद २

श्रोतको स्वामित्व र उपयोग, खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको संचालन र व्यवस्थापन

३. श्रोतको स्वामित्व:

- (१) नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्रभित्रको जुनसुकै स्वामित्वको जमिनमा उत्पन्न भएको वा हुने नदी, खोला, खोल्साखोल्सी, मुहान, कुवा, पोखरी वा भूमिगत श्रोत तथा पानीको अन्य श्रोत नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहनेछन्तर नगरपालिका हुँदै बग्ने नदीको स्वामित्वको हकमा संघको कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको श्रोतलाई नगरपालिकाले आफै वा उपभोक्ता समिति वा संस्था मार्फत श्रोतको उपयोग, संरक्षण, खानेपानी वितरण तथा व्यवस्थापन, नियमन वा अन्य व्यवस्थापन गर्न गराउन सक्नेछ ।
- (३) यस ऐन लागु हुनुभन्दा पहिले नगरपालिकाभित्र खानेपानीको व्यवस्थापन तथा वितरणको लागि कुनै उपभोक्ता समिति वा संस्था वा निकायले जिम्मा लिई कार्य गरिरहेको भएमा सो संस्था वा निकायले व्यवस्थापन गरिरहेको पानीको श्रोतमा यस ऐन लागु भएसँगै नगरपालिकाको स्वामित्व कायम हुनेछ र त्यसको व्यवस्थापन यसै ऐन बमोजिम हुनेछ ।
- (४) उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई कुनै पानीको श्रोत उपयोग, संरक्षण, वितरण तथा व्यवस्थापनको जिम्मा दिदा कुनै पक्षलाई पानीको उपयोगको अधिकारलाई बञ्चित गर्नेगरी दिइने छैन ।

४. पानीको श्रोतको उपयोगको प्राथमिकता

- (१) दफा ३ बमोजिमको पानीको श्रोतको उपयोगको प्राथमिकता क्रम देहाय बमोजिम हुनेछ
- (क) व्यक्तिगत वा सामुहिक रूपमा पिउन,
- (ख) अन्य घरायसी उपयोग, करेसा बारी,
- (ग) पशुपालन, सरसफाई,
- (घ) घरेलु उद्योग तथा अन्य औद्योगिक प्रयोजन, अन्य व्यवसायिक प्रयोजन
- (२) एउटै श्रोतबाट एकभन्दा बढी क्षेत्रमा उपभोक्ताले पानीको उपयोग गर्नुपर्ने अवस्थामा

माथिल्लो क्षेत्रका खानेपानी उपभोक्ताले पिउने प्रयोजनको लागि पानीको उपयोग क्षेत्रको उपभोक्ताले उपदफा (१) को प्राथमिकताक्रम अनुसारको अन्य प्रयोजनको लागि पानीको उपयोग गर्न पाउनेछ। यो प्राथमिकताक्रम तल्लो क्षेत्रका उपभोक्ताको हकमा समेत लागु हुनेछ।

(४) माथिका उपदफाहरुमा जुनसुकै व्यवस्था गरिएको भएतापनि पिउने पानीको अत्यावश्यकतालाई ध्यानमा राखी नगरपालिकाले खानेपानीको न्यायोचित वितरणको लागि आवश्यक निर्णय गरी योजना लागु गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिको कार्य गर्दा नगरपालिकाले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारसंग आवश्यक समन्वय गर्नेछ।

५. खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको संचालन:

(१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको समग्र व्यवस्थापन प्रचलित कानून तथा यस ऐनको अधीनमा रही नगरपालिका आफैले तथा आफ्नो स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको संस्था वा बोर्ड वा उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरुको संस्था मार्फत गर्न सक्नेछ।

(२) नगरपालिकाभित्र आधारभूत खानेपानी सेवा तथा सरसफाई प्रदान गर्न, आयोजना तथा सेवा प्रणालीको सर्वेक्षण गर्न, बोलपत्र आह्वान गर्न, सामान वा उपकरण खरिद गर्न निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न र खानेपानीको श्रोतको सार्वजनिक, संस्थागत तथा व्यवसायिक उपयोग गर्न गराउन चाहने व्यक्ति वा संस्थाले प्रचलित कानून र यस ऐन बमोजिम बोर्डबाट अनुमति लिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका सेवा संचालन गर्दा, खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली अन्तर्गत संचालनमा रहेको खानेपानी वितरण प्रणाली क्षेत्र विस्तार तथा ढलनिकास प्रणालीमा आफुखुशी कुनै संरचना जोड्न वा भत्काउन वा अन्य व्यवस्था गर्दा कसैले पनि प्रचलित कानून तथा यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई गर्न पाउने छैन।

(४) उपदफा (१) बमोजिमका सेवा संचालन गर्दा तथा उपदफा (२) बमोजिम अनुमति प्रदान गर्दा नगरपालिकाले आवश्यकता अनुसार संघ तथा प्रदेश सरकार तथा निकायहरूसंगको समन्वय गरी गर्नेछ।

परिच्छेद ३

६

स्थानीय राजपत्र-२०८३

खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन बोर्ड तथा उपभोक्ता समितिको व्यवस्था

६. खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन बोर्डको गठन:

(१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र खानेपानी तथा सरसफाई सेवा संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न वा नगरपालिकाक्षेत्रभित्र संचालित खानेपानी तथा सरसफाईका आयोजना, उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई नियमन गर्न तथाव्यवस्थित गर्न र यस ऐनले तोकेका कार्य सम्पादन गर्न नगरपालिका अन्तर्गत देहाय बमोजिम लम्कीचुहानगरपालिका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड गठन गरिनेछ:

(क) नगर प्रमुखअध्यक्ष

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सदस्य

(ग) उपभोक्ता समिति रहेको वडाको वडाअध्यक्ष वा कार्यपालिका सदस्य मध्येबाट नगर कार्यपालिकालेतोकेको ३ जना सदस्य

(घ) खानेपानी, सरसफाईक्षेत्रमा काम गरेको अनुभवप्राप्तउपभोक्ताहरु मध्येबाट नगर प्रमुखले मनोनित गरेको २ जना सदस्य

(ङ) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कार्यसमित मध्येबाट नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको एक महिला सहित २ जना सदस्य

(२) कार्यकारी अधिकृतले बोर्डको सचिव भई कामकाज गर्नेछ तर बोर्डको कार्यकारी अधिकृत नियुक्त नभएको वा सो पद रिक्त भएकोअवस्थामा नगरपालिकाको प्रशासन शाखा प्रमुखले सचिवको रूपमा कामकाज गर्नेछ।

(३) बोर्डको बैठक कम्तिमा दुई महिनामा एकपटक बस्नेछ। आवश्यक परेमा जुनसुकै समयमा समेत बैठक बस्नसक्नेछ।बोर्डको बैठक अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य सचिवले बोलाउनेछ।

(४) बोर्डको बैठकमा तत्काल कायम रहेका सदस्य सफ्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरु उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपुरक सफ्या पुगेको मानिनेछ।

(५) बोर्डको बैठकको निर्णय बहुमतबाट हुनेछ।

(६) उपदफा (१) को खण्ड (घ) र (ङ) बमोजिम मनोनित पदाधिकारीको पदावधि चार वर्षको हुनेछ र अर्को एकपटककोलागि पुनः नियुक्त हुन सक्नेछ।

(७) मनोनित पदाधिकारीले बोर्ड सदस्यबाट राजिनामा दिएमा वा प्रचलित कानूनले सार्वजनिक पद धारण गर्नकोलागि तोकिएको अयोग्यताको अवस्था सिर्जना भएमा निजको पद रिक्त भएको मानिनेछ र बोर्डले रिक्त पदमावाकी अवधिको लागि जुन

७

स्थानीय राजपत्र-२०८३

प्रक्रियाबाट नियुक्त भएको हो सोही प्रक्रियाबाट सदस्यको मनोनयन गर्नेछ ।

- (८) मनोनित पदाधिकारीको कार्य सम्पादन सन्तोषजनक हुन नसकेमा बोर्डको बैठकको बहुमतले त्यस्तो मनोनितव्यक्तिलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ।तर सदस्यबाट हटाउनु अघि सफाईको मौका प्रदान गरिनेछ ।
- (९) बोर्डको सचिवालय नगरपालिकामा रहनेछ । सचिवालयको प्रमुखको रूपमा कार्यकारी अधिकृतले कार्यसम्पादन गर्नेछ । बोर्डको लागि आवश्यक अन्य कर्मचारी नगरपालिकाले उपलब्ध गराउनेछ ।
- (१०) उपदफा १ बमोजिमको समितिमा आवश्यकता अनुसार स्थानीयत तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (११) उपदफा १ बमोजिमकासमितिका सदस्यहरूलाई बैठकमा उपस्थित भए वापत प्रचलित कानुन बमोजिम बैठक भत्ता उपलब्ध गराईनेछ ।
- (१२) बैठकको निर्णय अध्यक्षले प्रमाणित गर्नेछ ।

७. बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार:

- (१) यस ऐनमा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:
- (क) नगरपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीति बनाई स्वीकृतिको लागि नगर कार्यपालिका पेश गर्ने र सो नीतिको कार्यान्वयन गर्ने ।
- (ख) स्थानीयस्तरमा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा विस्तार गर्न तथा विद्यमान सेवामा सुधार तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक अध्ययन गरी कार्यक्रम तर्जुमा गरी सो को कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव बनाई नगरपालिकाको कार्य समिति समक्ष पेश गर्ने ।
- (ग) नगरपालिका क्षेत्रभित्र संघ, प्रदेश तथा नगरपालिका, गैर सरकारी संस्था, विदेशी सरकार तथा गैर सरकारी संस्था एवं दातृ निकाय अन्तर्गत अनुदान, ऋण, सहूलियतबाट संचालन हुने तथा भएको आयोजनाहरूको निर्माण तथा नियमन गर्ने ।
- (घ) बोर्डको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट नगरपालिका समक्ष पेश गर्ने र स्वीकृत कार्यक्रम लागु गर्ने ।
- (ङ) खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति वा संस्था तथा आयोजनाहरूको अनुगमन, निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्ने गराउने र सो आधारमा सुधारका आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (च) खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी आयोजना तथा सेवा संचालनको लागि आवश्यक

पर्ने लगानी निश्चित गरी सोको योजना तयार गर्ने ।

- वा मूललाई संरक्षण गर्नका लागि सम्बन्धित जग्गाधनीबाट दानमा वा कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति दिई जग्गा अधिग्रहण गरी लिने र सो को प्रयोग गर्ने,
- (ज) खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउनका लागि निजी तथा सार्वजनिक घर जग्गामा खानेपानीको टङ्गी निर्माण, पाईपलाईन विछ्याउने वा आवश्यक संरचना बनाउने, धारा जडान गर्ने गराउने,
- (झ) नगर क्षेत्रभित्र ढल निकास, फोहर पानी व्यवस्थापन प्रणाली, फोहरपानी प्रशोधन, सार्वजनिक शौचालय निर्माणतथा विकास,निजी शौचालय निर्माण तथा विकासको मापदण्ड निर्धारण लगायत सरसफाई संग संरचना बनाउने ।
- (ञ) खानेपानी सेवा वापत नगरपालिकाले लिन सक्ने महशुल एवं शुल्क निर्धारणको लागि अध्ययन गरी नगरपालिका समक्ष प्रस्ताव पेश गर्ने र स्वीकृत भएबमोजिम महशुल तथा सेवा शुल्क संकलन गर्ने ।
- (ट) भूमिगत जलश्रोतलाई दिगो रूपमा संचालन गर्नका लागि स्वीकृत नीति बमोजिम पुनर्भरण प्रविधि अपनाउने ।
- (ठ) नगरपालिकाले तोकेको अन्य कार्य गर्ने ।
- (ड) बोर्डले खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संस्थागत सुशासन, आर्थिक पारदर्शिता, कर्मचारी पदपूर्ति लगायत अन्य विषयमा आवश्यक कार्यविधि/निर्देशिका स्वीकृतको लागि कार्यपालिका बैठकमा पेश गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने ।

८. बोर्डको कार्यकारी अधिकृतको नियुक्ति

- (१) बोर्डले गरेका निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्न, बोर्डले गर्नुपर्ने कार्य सम्पादनमा सहयोग एवं समन्वय गर्न तथा बोर्डले तोके बमोजिम बोर्डको कार्यकारी प्रमुख भई एकजना कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति गर्नेछ ।
- (२) नेपाल सरकारको कम्तीमा शाखा अधिकृत सरहको पदमा नियुक्त हुन योग्यता पुगेको, खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा अनुभव भएको, सम्बन्धित विषय वा सिभिल इन्जिनियरिङ्ग विषयमा कम्तीमा स्नातक गरी नेपाल इन्जिनियरिङ्ग परिषदमा दर्ता रहेको व्यक्तिलाई खुला प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट बोर्डले कार्यकारी अधिकृतको रूपमा नियुक्त गर्नेछ ।
- (३) कार्यकारी अधिकृत चार वर्षको लागि नियुक्त हुनेछ।

(४) कार्यकारी नियुक्ती सम्बन्धी अन्य व्यवस्था नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

९. बोर्डको कोष तथा लेखापरीक्षण:

- (१) बोर्डको छुट्टै कोष हुनेछ। जसमा नगरपालिकाले निर्णय गरी तोकेको रकम रहनेछ ।
- (२) बोर्डको कोषको संचालन बोर्डले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (३) बोर्डको आम्दनी तथा खर्चको लेखापरीक्षण प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१०. खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पुर्याउने जिम्मेवारी :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र आधारभूत सुरक्षित खानेपानी सेवा पुर्याउने जिम्मेवारी बोर्डको हुनेछ । बोर्डले सो जिम्मेवारी आफै वा उपभोक्ता समिति वा अन्य संस्था मार्फत कार्यान्वयन गर्नेछ ।
- (२) नगरपालिका क्षेत्रभित्र आधारभूत ढल निकास तथा सरसफाई सेवा पुर्याउने जिम्मेवारी बोर्डको हुनेछ। बोर्डले सो जिम्मेवारी आफै वा उपभोक्ता समिति वा अन्य संस्था मार्फत कार्यान्वयन गर्नेछ ।

११. उपभोक्ता समिति वा संस्था बोर्ड मातहत रहने:

- (१) यो ऐन लागू हुनुभन्दा अघिदेखि अस्तित्वमा रहेका र यस ऐन लागू भएपछि यस ऐन प्रचलित कानून बमोजिम गठन भई नगरपालिकाभित्रका रहेका खानेपानी तथा सरसफाईसंग सम्बन्धित उपभोक्ता समिति वा संस्था बोर्ड मातहत रहनेछ ।
- (२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाले बोर्डको निर्देशन र समन्वयमा कार्य गर्नेछन् ।

परिच्छेद ४

उपभोक्ता समिति वा संस्थाको गठन, दर्ता तथा संचालन

१२. उपभोक्ता समितिको गठन

- (१) नगरपालिका स्तरमा रहेका खानेपानीका श्रोत उपयोग गरी कुनै आयोजना निर्माण, संचालन तथा वितरणलाई सहजिकरण गर्न, नगर क्षेत्रभित्र ढलनिकास, फोहर पानी प्रशोधन तथा व्यवस्थान लगायत सरसफाई सेवा प्रदान गर्नको लागि खानेपानी उपभोक्ता समिति वा अन्य संस्था दर्ता गर्न सकिनेछ ।
- (२) खानेपानी तथा सरसफाईसंग सम्बन्धित उपभोक्ता समिति वा संस्थाले नगरपालिका अन्तर्गतको खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डबाट अनुमति नलिई कुनैपनि आयोजनाको संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न पाउने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका समिति वा संस्था गठन गर्दा उक्त समिति वा संस्थाले कम्तीमा ग्रामिण क्षेत्रमा २०० र शहरी क्षेत्रमा ५०० घरधुरीलाई समेट्ने गरी समिति वा संस्था गठन गर्न सकिनेछ । उपभोक्ता समिति गठन गर्दा कुनै टोल वा वडा वा क्षेत्रलाई समेट्नेगरी एकल वा संयुक्त समिति समेत गर्न सकिनेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम समिति वा संस्था गठन एवं दर्ता गर्दा उपभोक्ताहरूले एकजना अध्यक्ष, एकजना उपाध्यक्ष, एकजना सचिव, एकजना कोषाध्यक्ष र कम्ती ५ जनासम्म सदस्य रहने गरी समावेशी सिद्धान्तका आधारमा कम्तीमा तेतीस प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व हुनेगरी गठन गर्नुपर्नेछ ।

१३. संस्था दर्ता वा सूचीकृतको लागि दरखास्त:

(१) यस ऐनबमोजिम दर्ता हुने खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाले दर्ता वा सूचीकृत हुनको लागि तोकिए बमोजिमको ढाचामा नगरपालिका अन्तर्गत दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरू संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

(क) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको विधान,

(ख) खानेपानीको प्राकृतिक श्रोत तथा संस्था संचालनको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन ।

(ग) सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा भावी कार्ययोजना ।

(घ) पानीको श्रोत तथा मूल सम्बन्धी विवरण ।

(ङ) बोर्डले तोकेको अन्य विवरण ।

(३) उपदफा (१) सूचीकृतका लागि देहाय बमोजिमको दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरू संलग्न गर्नुपर्नेछ:

(क) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको विधान,

(ख) लेखा परीक्षण प्रतिवेदन,

(ग) संस्था दर्ता प्रमाणपत्र कार्ययोजना,

(४) उपदफा (१) तथा उपदफा (२) बमोजिम उपभोक्ता समिति वा संस्था दर्ता गर्नको लागि पेश भएको समिति वा संस्थालाई कानूनबमोजिम दर्ता गरिदिनु पर्नेछ । यदि दर्ता गर्न नसकिने भएमा मनासिव समयभित्र सो को सूचना सम्बन्धित पक्षलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(५) यस ऐन प्रारम्भ हुदाका बखत संचालनमा रहेका संघ र प्रदेशको प्रचलित कानून बमोजिम गठित खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाहरु यो ऐन प्रारम्भ भएको ३ (तीन) महिनाभित्र बोर्ड अन्तर्गत तोकिए बमोजिम सुचीकृत हुनु पर्नेछ। सो अवधीभित्र सुचीकृत नभएमा बोर्डले तोके बमोजिमको विलम्ब शुल्क तिरी थप १५ (पन्ध्र) दिनभित्र दर्ता वा सुचिकृत हुन सकिनेछ, थपिएको अवधीमा समेत तोकिएको प्रक्रिया पुरा गरी दर्ता हुन नआउने त्यस्तो उपभोक्ता समिति वा संस्था स्वतः खारेज भएको मानिनेछ। खारेज भएको संस्था बोर्डमार्फत सञ्चालन हुनेछ।

१४. उपभोक्ता समितिको कार्यक्षेत्र

- (१) यस परिच्छेद बमोजिम गठित उपभोक्ता समितिको कार्य क्षेत्र बोर्डले तोके बमोजिम वा संस्था दर्ता वा सुचिकृत गर्दा स्वीकृत विनियम वा अनुमति पत्रमा उल्लेख भए अनुसार हुनेछ।
- (२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रको पानीको श्रोतलाई व्यवस्थित गरी उपभोक्ताहरुलाई खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपलब्ध गराउन सहजिकरण गर्ने तथा स्वीकृति अनुमति पत्रमा तोकिए बमोजिम कार्य गर्नेछ।

१५. उपभोक्ता समितिको कार्यकाल:

उपभोक्ता समितिको कार्यकाल ३ (तीन) वर्षको हुनेछ।

१६. उपभोक्ता समितिको साधारण सभा

- (१) अनुमतिप्राप्त खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाको सर्वोच्च अगंकोरूपमा साधारण सभा रहनेछ।
- (२) संस्थाको सबै उपभोक्ताहरु संस्थाको साधारण सभाका सदस्य हुनेछन्। सो को लागि घरधुरीको तर्फबाट सम्बन्धित उपभोक्तासमिति वा संस्थाको विधानमा तोकिए बमोजिम जसको नाममा धारा स्वीकृत भएको छ, उक्त व्यक्ती सदस्य रहने छ।
- (३) उपभोक्ता वा संस्थाको साधारण सभा देहाय बमोजिम हुनेछ:
  - (क) वार्षिक साधारण सभा।
  - (ख) विशेष साधारण सभा।
  - (४) साधारण सभा र विशेष साधारण सभाको बैठक, काम, कर्तव्य र अधिकारहरु

उपभोक्ता समिति वा संस्थाको स्वीकृति विनियम बमोजिम हुनेछ।

- (५) समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ६ महिनाभित्र वार्षिक साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ।

१७. उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संचालक समिति सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संचालक समितिको गठन स्वीकृत विनियम बमोजिम हुनेछ। संचालकसमिति गठन गर्दा सकेसम्म लैङ्गिक, क्षेत्रगत तथा जातीय रूपमा समेत समावेशिता सुनिश्चित हुनेगरी गर्नुपर्नेछ।
- (२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संचालकसमितिको बैठक तथा सोको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु स्वीकृति विनियम बमोजिम हुनेछ।

१८. समिति वा संस्थाको संचालक समितिको विघटन

- (१) दर्ता वा सुचिकृत गर्ने अधिकारी वा निकायले देहायको अवस्थामा उपभोक्ता समिति विघटन गर्न सक्नेछ:
  - (क) समिति वा संस्थाका प्रदाधिकारीको वदनियतपूर्ण कार्यबाट समिति वा संस्थाको उद्देश्य तथा क्षेत्राधिकारको उल्लंघन भएको देखिएमा।
  - (ख) समितिले विनियम वा अनुमति पत्रमा तोकिएको व्यवस्था वा शर्त विपरित कार्य गरेको प्रमाणित भएमा।
  - (ग) यस ऐन, नगरपालिका एवं बोर्डबाट दिएको निर्देशन, स्वीकृत विनियम वा अनुमति पत्रमा तोकिएको शर्तपटक पटक उल्लंघन भएमा।
  - (घ) समिति वा संस्थाले निरन्तर दुई वर्ष सम्म साधारण सभा वा लेखापरीक्षण अर्थात् लेखा परीक्षण नगरेको खण्डमा स्वतः नगरपालिका वा बोर्ड समिति मार्फत सञ्चालन गरिनेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम समिति वा संस्था विघटन गर्नु अघि सम्बन्धित समितिलाई स्पष्टिकरण पेश गर्ने मौका प्रदान गरिनेछ।
- (३) संस्थाले लिएको ऋण नियमित रूपमा तिर्न नसकेको नियमित रूपमा पानी आपूर्ति र व्यवस्थापन गर्न नसकेमा।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कार्य समिति विघटन भएमा बाँकी अवधीको लागि बोर्डले उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कार्य समिति गठन गर्नेछ।

१९. उपभोक्ता समिति वा संस्था गाभिन सक्ने:

- (१) खानेपानी तथा सरसफाईका योजना निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न गठित दुई वा सोभन्दा बढी एउटै भईसंचालन हुनु उपयुक्त लागेमा उपभोक्ता समिति वा संस्था आपसमा गाभिन सकिने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समिति गाभिंदा दुवै संस्थाको साधारण सभाको निर्णय सहित स्वीकृतिको लागिबोर्ड समक्ष संयुक्त निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा १ बमोजिम उपभोक्ता समिति गाभिन (मर्जर) का लागि बोर्डले अध्ययन गरी उपयुक्त ठानेमा दुई वा दुई भन्दा बढी उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई एकीकरण गरि उपभोक्ता वा संस्थाको रूपमा दर्ता कायम गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछ । सो को लागि नयाँ कार्यसमिति बोर्डले गठन गर्नेछ, र त्यस्तो संस्था वा समितिले ६ महिना भित्र निर्वाचन गरी नयाँ कार्यसमिति चयन गर्नुपर्नेछ ।
- (४) उपदफा (२) बमोजिम उपभोक्ता समितिहरूले गाभिनको लागि निवेदन पेश गरेमा सो को अध्ययन गरीमाग बमोजिम दुई वा सोभन्दा बढी उपभोक्ता समिति वा संस्था गाभ्नु उपयुक्त देखेमा बोर्डले गाभ्न स्वीकृतिदिई एकीकृत संस्थाको रूपमा दर्ता कायम गरिदिनेछ ।
- (५) यस दफा बमोजिम गाभिएका उपभोक्ता समिति वा संस्थाको सम्पत्ति र दायित्व गाभिए पछि कायम हुने उपभोक्तासमिति वा संस्थामा सन्नेछ ।
- (६) उपभोक्ता समिति वा संस्था गाभ्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था बोर्डले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (७) यस नगरपालिका भित्रका खानेपानी संस्थाहरूलाई संचालन र व्यवस्थापन गर्नका लागि साना तथा ठुला खानेपानी आयोजनाहरूलाई बोर्डको बैठकबाट मर्ज गर्न सक्नेछ ।

२०. उपभोक्ता समिति वा संस्थाको सम्पत्ति सार्ने

- (१) उपभोक्ता समिति वा संस्था विघटन भएमा वा खारेजीमा परेमा वा बन्द भएमा सो मातहतको सम्पूर्ण सम्पत्ति र कानून बमोजिमको दायित्व सोही मितिदेखि बोर्डमा सार्नेछ ।
- (२) विघटित वा खारेजमा परेको वा बन्द भएको उपभोक्ता समिति वा संस्थाले व्यवस्थापन गर्दै आएको खानेपानीको जिम्मेवारी सोही मितिदेखि बोर्डले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२१. उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कोष तथा लेखापरिक्षण

- (१) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको एक कोष रहनेछ, जसको श्रोत तथा संचालन संस्थाको स्वीकृत विनियम बमोजिम हुनेछ ।

- (२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कोषको लेखापरिक्षण प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
- (३) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको लेखापरिक्षण प्रतिवेदन सहितको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको छ, महिनाभित्र बोर्ड समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद ५

खानेपानीको महशुल निर्धारण तथा संकलन

२२. महशुल निर्धारण गर्ने बोर्डको अधिकार

- (१) जडान शुल्क, मासिक महशुल तथा जरिवाना बोर्डले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (२) महशुल तथा शुल्क निर्धारणको क्रममा बोर्डले उभोक्ता समिति वा संस्थाको समेत आवश्यक परामर्श लिन सक्नेछ ।

२३. महशुल संकलन तथा बाडफाँड

- (१) बोर्डले तोके बमोजिमको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा वापतको महशुल संकलनको कार्य उपभोक्ता समिति वा संस्थाले गर्नेछ ।

२४. महशुल तिर्नु उपभोक्ताको कर्तव्य

- (१) बोर्डले सिधै वा उपभोक्ता समितिमाफत उपलब्ध गराएको खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको उपभोग गरे वापत उपभोक्ताले सो को तोकिए बमोजिमको महशुल तिर्नु उपभोक्ताको कर्तव्य हुनेछ ।
- (२) बोर्डले यस ऐन बमोजिम आफै वा उपभोक्ता समिति वा संस्था माफत खानेपानी उपलब्ध गराएवापत आवश्यकता अनुसार उपभोक्ता धारासंग मिटर जडान गरी वा अन्य तारिकाबाट तोकिए बमोजिम महशुल उठाउनेछ ।
- (३) यस ऐन बमोजिमको खानेपानी तथा सरसफाई सुविधावापतको प्रत्येक महिनाको महशुल ३ (तीन) महिनाभित्र बुझाईसक्नु पर्नेछ। नबुझाएमा बोर्डले समय समयमा तोके बमोजिमको जरिवाना लाग्नेछ ।
- (४) बोर्डले लगातार ३ महिनासम्म खानेपानीको महशुल बुझाउन नआउने उपभोक्तालाई दोब्बर जरिवाना लिन सक्नेछ। यदि कुनै उपभोक्ताले ६ महिनासम्म पनि खानेपानीको महशुल नबुझाएमा उपभोक्ताको खानेपानी लाईन काट्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ६
दण्ड सजाय तथा जरिवाना

२५. दण्ड जरिवाना

- (१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले यस ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन गरेमा कसुरको मात्रा हेरी नगरपालिकाले बोर्डको निर्णय बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
(२) यस ऐनको उल्लंघनको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम प्राप्त हुने सुविधाबाट वञ्चित गर्न सक्नेछ ।

२६. क्षतिपूर्ति

कुनै व्यक्ति वा संस्थाले खानेपानी तथा सरसफाईको कुनै संरचना साधन वा उपकरणमा क्षति पुर्याएमा नगरपालिकाले सो क्षतिपूर्ति असुल उपर गर्नेछ ।

२७. खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कसुरमा प्रचलित कानून बमोजिम हुने खानेपानी संग सम्बन्धित अन्य अपराध सम्बन्धी कसूर विरुद्धको कारवाही र अन्य सजाय प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ७
विविध

२८. विवादको समाधान:

- (१) नगरपालिका भित्र खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी विवाद महशुल वा शुल्क निर्धारण लगायतका विषयमा कुनै विवाद भएमा बोर्डबाट समाधान गरिनेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम विवादको समाधान हुन नसकेमा सघ वा प्रदेशको प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

२९. सार्वजनिक सुनुवाई तथा वातावरणीय अध्ययन

यस ऐन बमोजिम नगरपालिकाभित्र खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको छनोट गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रका उपभोक्तावीच सार्वजनिक सुनुवाई गरिनेछ र प्रचलित कानून बमोजिम आयोजनाको वातावरणीय प्रभावको अध्ययन गरिनेछ ।

३०. संघ र प्रदेशसंगको समन्वय

- (१) नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धमा संघ वा प्रदेश सरकार संग आवश्यक समन्वय गरी कार्य गर्नेछ ।
(२) नगरपालिका क्षेत्रभित्र संघ वा प्रदेश सरकारको लगानीमा निर्माण वा संचालन भएका खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना संघ र प्रदेशसंग समन्वय गरी बोर्ड अन्तर्गत ल्याई संचालन गर्न सकिनेछ ।

३१. संघको कानून बमोजिम हुने:

खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संघीय संसदले बनाई जारी गरेको खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी ऐन, २०७९ बमोजिम हुनेछ ।

३२. आदेश वा निर्देशन दिन सक्ने:

बोर्डले उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई खानेपानी व्यवस्थापन संचालन तथा वितरणका सम्बन्धमा आवश्यक आदेश वा निर्देशन दिन सक्नेछ। सो को पालना गर्नु बोर्ड वा उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

३३. नियम वा कार्यविधि बनाउन सक्ने:

- (१) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि बोर्डले आवश्यक नियम, कार्यविधि बनाई स्वीकृतिका लागि कार्यपालिकामा पेश गर्न सक्नेछ ।

नगरसभाबाट पारित मिति :

प्रमाणीकरण मिति :

प्रमाणित गर्नेको

नाम, थर :

पद :

हस्ताक्षर

नगरसभाबाट स्वीकृत मिति : २०८३/०३/०४

आज्ञाले
सुषमा महता के. सी.
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत